

FRANCESC SERÉS

La terra sota Berlín

*Oh mon Déu, oh mon Déu, dau-me unes ales,
o preneu-me les ganes de volar.*

«Ales», Jacint Verdaguer

*És meravellós viure només espiritualment, haver de mantenir
el testimoni espiritual dia rere dia, eternament.
Però de vegades la meva existencia espiritual se'm fa massa feixuga.*

Daniel, *El cielo sobre Berlín*

Presentació

Els primers mesos a Berlín els vam passar a Neukölln, en el pis de la Kathryn, una amiga llunyana, arquitecta, amb qui vam coincidir fa anys. Quan vam fer córrer la veu que anàvem a viure una temporada a Berlín i que necessitaríem un pis, una pista d'aterratge amb certes garanties, va ser la primera a contestar. Era desembre de 2021 i les restriccions d'una covid que encara era viva impediéren fer una vida més o menys normal, les immobiliàries no contestaven i els coneguts no sabien què dir. La Kathryn va respondre de seguida.

Francesc Serés (Saidí, 1972) és escriptor. Autor, entre altres, de *La pell de la frontera* (2014) i *La casa de foc* (2020). Ha obtingut diversos premis literaris. Fou director de l'Institut Ramon Llull. Es va instal·lar a la Garrotxa, on fundà la residència d'escriptors Casa Faber. En els últims temps ha iniciat un periple europeu que l'ha dut a Berlín i darrerament a Graz

Vam arribar el quatre de gener al migdia però era fosc, Berlín encara dormia, com si ell també hagués passat quarantenes i tocs de queda i no volgués enfrontar-se al fred ni a la neu que començava a caure. Neukölln era un lloc nou. Les altres vegades que havíem estat a Berlín havíem viscut a Alt-Moabit, en el punt diametralment oposat al que havíem trobat, fins i tot amb el nom, Neu, Alt, nou i vell. En Moritz, l'anterior llogater, un cirurgià que treballa a Sevilla, però que no volia perdre el contracte antic i anava rellogant el pis a gent que li semblava de confiança, ens va dir que estava ocupat. La Daixa i la Kathryn es coneixen dels temps passats, d'una ONG que ja no existeix.

Neukölln feia honor al seu nom, per a nosaltres, era un per descobrir, amb gent nova i d'arreu del món. El pis era a pocs metres d'on Fuldastraße s'ajunta amb la Sonnenallee, una de les avingudes més populars del barri, i dic *era* perquè tot això pertany a un passat del qual només en queda el lloc. El pis també semblava que ens volia dir alguna cosa, perquè no estava preparat per a una vida normal. La Kathryn feia servir el pis per fotografiar els seus projectes d'arquitectura i de disseny d'interiors. Hi havia tot de mobiliari de la RDA, molta decoració i molts invents pensats per a les fotos. Per tres mesos faria el fet. La veïna de sota va vèncer la distància alemanya i va fer servir el respecte variable berlinès per trucar a la porta i dir-nos que s'alegrava que el pis tornés a estar ocupat. Necessitava algú amb qui parlar, ens va convidar a te i ens va fer cinc cèntims de la casa, del carrer, del barri. Feia vint-i-cinc anys que hi vivia.

—Sort de la Sonnenallee. —Va dir i de seguida va afegir que el Berlín de la covid li recordava els d'abans de la caiguda del Mur, que entre alguna gent era un sentiment compartit.

La Sonnenallee, l'avinguda del Sol, semblava que també volia reivindicar el seu nom, durant aquells dies i volia contrastar amb el gris de l'hivern, s'enfrontava amb el *Dauergrau*, el gris que dura, aquella barreja de boira metàl·lica i cel cen-drós, amb la il·luminació de botigues i restaurants, amb els colors llampants de les parades de fruita. Els prestatges plens de dolços de les pastisseries semblaven provisions per passar el fred fins que arribés la primavera. Durant aquells primers mesos no vaig saber trobar cap altre carrer com la Sonnenallee. Les fruiteries turques competien amb pastisseries jordanes, amb els cafès libanesos, i amb tot de botigues sirianes. Les tres peixateries que també funcionaven com a restaurant, ocupaven les voreres i obligaven a caminar en processó els vianants. Avui, quan la covid és només el record d'un malson, les voreres encara van més plenes, però és que aleshores allà les restriccions eren més laxes i semblava que la transgressió

alleujava la foscor dels dies. Feia falta, crec que mai no he begut tant de cafè i mai no he tingut tanta son. Ni tan sols així la somnolència del gris blavós em guanyava sempre, la boira i els núvols són part de la ciutat i t'acaben entrant a dins, per molt que intentes desfer-los.

La Kathryn ens venia a veure de tant en tant. Passava uns anys difícils i tenia ganes de parlar. ¿Quin sentit fer l'arquitectura de sempre en un món afectat per una pandèmia i per un canvi climàtic devastador?

—No ho sé, Kathryn, m'ho has de preguntar a la primavera, que ara no puc pensar. I la pregunta és massa berlinesa i jo fa poc que hi soc.

—Si vols li dono més voltes, a la pregunta, però continuarà sent la mateixa—. A la Kathryn se li ajuntava tot, i encara no havia començat la guerra a Ucraïna. El pis era del seu pare, que s'havia mort feia dos anys. Tenia un pis en propietat, però vivia en un apartament compartit. De fet, ens va dir que ni tan sols ens volia cobrar el lloguer perquè necessitava que algú hi visqués, que algú passés per allà abans que ella. Se li barrejava la mort del pare, la casa, els dubtes sobre la seva feina i també sobre el futur personal i col·lectiu. Les preguntes s'acumulaven i les respostes s'amagaven en un caos de proporcions considerables.

—Tots en portem un caos a dins, no? —li vaig dir per intentar sortir de la pregunta.

—Tu també?

—Tu per l'arquitectura, jo per la literatura i per tot, també, suposo... Sempre hi és. El pots amagar, però crec que tampoc això és una opció gaire raonable.

La decoració del lloc adquiria un nou sentit, i també el fet que hi hagués tot d'estris i mobles d'altres èpoques, tot barrejat. El pis era ple de mandales circulars. N'hi havia d'enganxats a cada finestra, d'altres eren de metall i estaven a prop dels radiadors, dels endolls o del cablejat elèctric. En alguns racons del sostre hi havia cristalls, que el dia que sortia una mica el sol, projectaven per les parets tot de puntets de llums descomposta, taquetes minúscules amb els colors de l'arc de Sant Martí. Sí, necessitava que algú hi visqués una temporada.

Amb el temps, crec que jo també sobreinterpreto i llegeixo potser més del que hi ha, però és la meua manera de recordar el primer pis a Berlín, el lloc nou a Neukölln, un nou inici, i aquella necessitat de buscar la llum en el moment més fosc de l'any. Encara no sabíem que vindria una guerra ni que patiríem tant pels amics i per la família. No sabíem que esclataria un volcà als antípodes que faria que el canvi climàtic s'accelerés. Jo no sabia que trobaria en els diaris, en les cartes i en els àlbums de fotos l'accés a un altre món, a una altra forma d'entendre la història,

la narrativa del nosaltres i el jo. Potser sobreinterpreto i, com la Kathryn, confonc la part personal i la col·lectiva, però no soc incapaç de separar-les sense trencar el compromís de la història que s'explica.

Cada dia, després que la Daixa se n'anés a la universitat, arrossegava amb molta cura la taula de la cuina per posar-la al costat dels finestrals. Volia aprofitar la claror del dia, dir-ne llum seria exagerar. Ningú tenia cortines, els veïns em veien al costat dels vidres i jo els veia a ells per dins de casa, després d'una setmana els ritmes de tothom ja eren meus, també. Intentava aprofitar les hores menys fosques, fins a les tres o les quatre de la tarda per anar fins als canals o fins a l'Spree. El Mur anava en paral·lel a la Sonnenallee i les cicatrius encara són visibles. De seguida vaig comprar una bicicleta de segona mà i amb les distàncies van venir un canvi d'escala i d'agenda. Ben abrigat, podia anar cada dia a un lloc nou. Al vell aeroport de Tempelhof, per exemple, hi anava tan sovint com podia. M'agradava perquè afegia un punt més d'abstracció a tot plegat: un aeroport sense avions i envoltat d'edificis on ja només s'enlairen estels; unes pistes llarguíssimes i buides, dos quilòmetres amplíssims, i, al final, a la capçalera, a un dels edificis més grossos del món, la zona de terminals, un quilòmetre i mig de façana. La Kathryn deia que l'aeroport de Tempelhof era metafísic, que si ets berlinès, alemany o europeu, és un dels oracles on et pots preguntar què ets, què pots saber i què pots esperar. «Fins i tot l'aeroport, s'ho pregunta», em deia. Al fons, de les pistes, abans d'arribar a les terminals, hi havia tot de barracons pels refugiats sirians. Encara no havien arribat els ucraïnesos.

—Berlín encara es busca a si mateix, suposo que li passa una mica com a Alemanya i com a Europa. Ara semblaré pretensiosa, però cap altra ciutat resumeix què ha estat Europa com Berlín, per això jo encara no sé què fer-ne, del pis del pare. I m'ha costat molt, aquest no saber què fer, aquest no saber què he de fer. Què hem de fer? El que ens manem? Per què és just?

—Algú et diria que vas molt perduda. Jo no t'ho diré, perquè no sé què dir.

—Bé, tampoc els que sembla que van pel carril tota la vida saben molt bé què han vingut a fer, aquí. Treballar per pagar les possibilitats que la generació següent pugui pagar les possibilitats de la tercera i així successivament?

—No ho sé, jo també estic aquí per escriure, ara ho entenc, perquè he vingut, però la meua tasca va del cap al paper i del paper al cap. No hi ha ciment.

—S'ho emporta el vent. Berlín és un gran laboratori de l'arquitectura. I no hi ha cap altra història que la de l'arquitectura, que potser també se l'emporta el vent —reia.

—Hem vingut a canviar el món, som homes i dones, moderns i il·lustrats —somric.

—El pare deia que el passat sempre pesa, per a qui el vol assumir. Ja veus com acaben, els somnis de canviar el món, també —se li enterboleix la cara. La grandiloqüència de les afirmacions s'acaba quan penso en com ha canviat Berlín, en les plaques tectòniques i humanes que el conformen i la magnitud de les forces que se citen.

Un dia em va dir que per a ella era impossible deslliurar-se de les conseqüències de la política i de l'arquitectura. El fet d'haver nascut a Berlín encara agreujava les coses, és clar. El pacte amb la Kathryn era que el seu pis només ens serviria de pista d'aterratge i que després en buscaríem un altre. El dia que ens en vam anar va dir que havíem aterrat a l'aeroport de Brandenburg, però que el vol següent, dins de Berlín, el fariem des de Tempelhof.

No va ser fàcil, trobar-ne un i això que hi dedicàvem hores. Vam mantenir una conversa amb algú que se suposava que era una dona durant un parell de dies. Tenia un pis bonic i a un preu que no era una ganga, però raonable, i vam escriure-li. Es va mostrar encantada i ens va dir que era fora, a Estocolm. Després de molts correus, molt simpàtics i agradables, molt diplomàtics, s'ho va fer venir bé per dir-nos que havíem de dipositar una fiança per anar-lo a veure, ja teníem hora i dia i, per guanyar-se la nostra confiança ens va enviar una foto seva amb el passaport obert al costat de la cara i una altra del passaport escanejat. Ciutadana sueca, tot correcte, aquí som molt seriosos, etcètera. A Internet hi ha pàgines web que permeten saber si una imatge ha estat manipulada, però no és concloent. El que sí que és concloent i també es pot trobar a Internet és el número de telèfon de la policia sueca, que, entre altres serveis ofereixen comprovar la veracitat del passaport. Vam trucar i ens van dir que aquell número no corresponia a cap passaport en vigor.

Vam trobar la Julia i el seu pis de Friedrichshain després de desenes de missatges i xats amb altres llogaters. Vam tenir sort, li vam caure bé. El seu pis existia de debò i a l'entrevista per Skype que ens va fer ens va dir que teníem bona energia. La Julia és *coach* i sanadora Reiki, acompanya nenes, noies, dones i àvies en les etapes complicades de la vida, només dones. En dia que vam anar a veure el pis, vam veure clar que la Daixa li queia molt millor que no pas jo, però hi va haver un torna: el seu gos, en Willie, no es va separar ni un moment de mi, cosa que segons la Julia era un bon senyal. I així va ser com vam anar a parar a Gubenerstraße, darrere de la Karl-Marx-Allee. La Julia ens va demanar que anéssim el mateix dia que ella se n'anava, que ens poguéssim veure arribar amb les coses mentre ella se

n'anava amb el cotxe, va ser l'única condició que ens va posar. I així ho vam fer, a l'hora i el minut exacte que ens va indicar —es veu que hi havia una conjunció astral—, érem allà i ens donava les claus. Li va fer dos petons i una abraçada a la Daixa. A mi només em va donar la mà, freda, però en Willie ho va compensar gitant-se als meus peus.

Nus

Ens ho deixava tot: mobles, llibres, una part de la roba i tots els objectes personals. Hi havia fotos de dones que havien estat parelles seves. «No tinc secrets, confio que ho deixareu tot com ho heu trobat», ens va dir quan se'n va anar. Abans de guardar al traster les coses que ens podien destorbar vaig fer mil fotos per poder tornar-ho a posar tot al mateix lloc, que quan tornés no hi veiés cap diferència. La decoració del pis de la Kathryn semblava un pròleg de la que ens trobaríem al de la Julia. També hi havia mandales enganxats a les finestres, cristalls i àngels en platets petits plens d'ofrenes, vidres de colors i pedretes de formes variades. Teníem un Àngel de la Confiança a sobre de la pica de la cuina, que a mi em sabia greu d'esquitxar. Això sí, sempre el netejava. Recordava la cura amb què els paletes treuen els sants de les façanes i tornen a fer la capella per restituir-lo quan les obres s'han acabat. Tu estàs de pas, els àngels hi seran per sempre més.

Tot això sona una mica contradictori amb l'esperit del barri, especialment de la zona que hi ha a banda i banda de la Karl-Marx-Allee, abans Stalin-Allee, que més que una avinguda, sembla una desfilada. Avui és més fàcil relacionar-s'hi perquè hi ha els cotxes, les motos i els patinets, però quan es van construir, la major part de la gent anava a peu a tot arreu, o, com a molt, en bicicleta. És veritat, hi havia tramvies i metro, però la necessitat de caminar, de caminar la llargària de les façanes, sota l'acumulació rocosa, gairebé orogràfica, dels pisos, empetitia encara més el viant. El mur que van ajudar a construir aquests edificis va caure, la separació que els donava sentit ja no hi és. Els falta la paret mestra, la distància ideològica que els protegia del món exterior. Avui són una forma més d'habitar Berlín, i en vindran d'altres, castells més alts han caigut. Rere les façanes dels edificis de la Karl-Marx-Allee, muralles d'una fortalesa que ja ha caigut, hi ha altres blocs més petits, més humans, com si fossin a l'interior, a la zona segura. El nostre pis, per exemple, molt a prop de la parada de metro de Weberwiese, era al costat d'un petit paradís, un parc amb un estany al mig. Els edificis que l'envolten són de quatre pisos, fins allà on arriben les capçades dels arbres. L'únic edifici alt és el primer que es va construir en tota aquesta zona.

Pocs dies després de mudar-nos vaig començar a sentir uns xiscles molt estranys i de localització incerta. Quan ja vam haver-ho posat tot a lloc i semblava que ens havíem habituat als detalls del nou lloc, als ritmes dels veïns i dels nens de l'escola, a les hores que trucaven els missatgers i als nois que jugaven al parc fins que el fred fosc del vespre els feia fora, van començar aquells xiscles estranys. Al començament vaig pensar que potser eren d'un gos malalt, que udolava, però era massa inquietant per ser un gos. Només podia ser un ocell, i un ocell gros, perquè de vegades els xiscles se sentien molt a prop.

A Neukölln no havia vist cap bestiola, però a Weberwiese el primer dia ja vam veure una guineu. A més, l'estany del mig del parc, que el buiden a l'hivern, s'omple a partir d'abril i venen tot d'ànecs i garses. Cada vegada que sentia el crit intentava saber si venia de la banda del carrer o de la del parc, de l'est o de l'oest. Anava corrent amb la càmera de fotos, amb l'esperança de fotografiar aquell ocell, que dins del meu cap havia de tenir la mida, com a mínim, d'una cigonya. No hi havia manera i això que els xiscles es repetien. Segur que arribava esperant algun tipus de menjar en algun restaurant o col·legi, potser a aquella hora llençaven el menjar sobrant en algun lloc i ho sabia i s'hi havia acostumat. O bé se sentia cap a les deu o bé després de dinar, i el crit, de vegades, se sentia claríssim, de tan a prop com el tenia. Una possibilitat és que fos a la teulada, així sí que seria impossible veure'l. Una vegada que érem a casa i vaig arrossegar la Daixa a la finestra del carrer perquè vaig sentir alguna cosa, però no va repetir el crit i em vaig guanyar un punt més en l'escala de la bogeria personal.

Un dia que el vaig sentir, se'm va ocórrer gravar-ho. Vaig anar a la finestra per deixar el mòbil amb la gravadora engegada. Al cap de poca estona, va tornar a xiscclar, i pocs minuts després, una altra vegada. I quan ho vaig escoltar, encara feble i llunyà, es podia sentir perfectament el xiscle. Vaig mirar per Internet quins ocells hi havia a Berlín, però no en vaig treure l'aigua clara, podria ben bé ser que hi hagués alguna migració o que la guerra a Ucraïna hagués desviat les rutes d'algunes espècies. La Daixa no ho podia negar, se sentia clarament. Recordo que vam anar a fer un pícnic a Tempelhof i no em vaig poder estar de parlar amb la gent, sobre l'ocell. Em van dir, és clar, que sí que havia de ser un ocell, però que ells no sabien quin. Eren tots lingüistes, no ornitòlegs. La Julia, a qui vaig enviar un missatge amb la gravació em va dir que era un fantasma, segur. La Daixa diu que sempre li faig passar vergonya.

Els dies posteriors el vaig sentir cada vegada més clar i cada vegada més a prop. De fet, un dia, el vaig sentir tant al costat que vaig baixar de pressa al parc, havia

de ser allà, per força, vora l'estany. Venia de darrere de les fulles dels arbres, en direcció a l'aigua. Era nítid, havia de ser allà per força. Em vaig calçar, vaig baixar les escales tan ràpid com vaig poder, però quan vaig arribar al parc ja era tard. No vaig veure res, hi havia gent amb les mantes sobre l'herba alguns llegint, d'altres prenent el sol de primavera, però ni rastre de l'ocell. Vaig estar temptat de preguntar a la gent, però vaig pensar que em prendrien pel boig del barri i això a Berlín té molt de mèrit. Els dies van passar i jo vaig continuar gravant l'ocell. Dec tenir una trentena de gravacions, algunes claríssimes. Vaig enviar els arxius a un amic, a Catalunya, però és clar, em va dir que podia ser que ell no el conegués, i que la guerra havia canviat hàbits, etcètera. I que si estava segur que era un ocell. Però això m'ho preguntava sense donar-me cap altra opció. No podia ser cap altre animal, només un cérvol bramaria d'aquella manera.

Fins que va arribar el dia que, aquell dia sí, el vaig sentir molt clar i vaig baixar al parc. Tranquil·lament, amb la càmera i el mòbil, a punt d'engagar la gravadora. Des de la porta de casa hi havia dos minuts, no podia escapar-se. Vaig esperar, entre nerviós i decebut per no veure'l fins que aleshores, sí, el vaig sentir. No vaig saber què fer, perquè era just davant meu, i no era un ocell. Era un noi que havia vist altres vegades, que caminava arrossegant una cama i que duia un braç enganxat al cos. La noia que l'acompanyava, s'havia assegut amb ell i li agafava la mà, i li parlava a poc a poc, amb molta paciència. El noi s'esverava i començava a xisclar d'una manera que l'altra gent del parc semblava que acceptava i comprenia. Suposo que ja el coneixien o que hi havien coincidit. Per a mi, era la primera vegada i em vaig avergonyir de portar la càmera i el mòbil. També de les gravacions.

Crec que en aquell moment ja començava a tenir un pacte cordial amb Berlín. Havien passat mesos i també alguns moments d'il·luminació, si és que els puc anomenar així: el dia de l'àlbum de la casa d'Hamburg, per exemple, les passejades per Tempelhof amb la Kathryn, la visió del noi dels xiscles... També el dia que vaig veure el cartell amb el recordatori a la parada de metro de Weberwiese. Hi ha una foto petita que mostra com va quedar l'estació després dels bombardejos del 26 de febrer de 1945. Un text acompanya la imatge. La gent, dones i nens la gran majoria, s'hi va refugiar, però tres bombes van fer blanc. Van morir, com a mínim, 108 persones, possiblement van ser molts més. Hi va haver cossos que no es van poder recuperar. Crec que estava molt suggestionat per l'arribada dels refugiats ucraïnesos al costat de casa, que m'era molt difícil no pensar en totes aquelles ànimes que s'havien evaporat, totes aquelles vides desaparegudes. Els morts tenien un cos, els supervivents tenien la vida davant seu, els refugiats podien tenir un futur i fins i tot

esperança, però la idea de passar de ser cos a ser una abstracció, crec que només va ser possible a partir de 1945, amb els bombardejos a Alemanya i al Japó.

Vaig començar a entendre i estimar Berlín a partir d'aquell moment, quan vaig entendre que deu ser la ciutat que més ha patit i que més ha fet patir, que encara no viu en pau. Potser hi ha ciutats que han patit més i potser hi ha ciutats que han fet patir més, però crec que cap ha estat al mig de les dues direccions del patiment d'una manera tan clara com Berlín. Londres i París has espoliat i destrossat mig món, però la primera no va rebre el que va enviar i la segona va saber camuflar la rendició i la col·laboració amb la victòria. A Washington i a Moscou no hi ha pogut arribar cap exèrcit. Hi ha ciutats que han estat arrasades sense que hagin fet mal a ningú. Berlín es recupera de tot el que ha passat i de tot el que ha fet passar, potser per això acull tanta gent que es fa preguntes com les que intenten respondre's la Kathryn i la Julia. Potser és aquell crit del noi que ressona entre els edificis, no ho sé, aquí el llenguatge comença a perdre facultats i potser cal més poesia, però jo soc un poeta dolent, tot just m'atreveixo a descriure el que m'ha passat, no crec que li sàpiga donar una forma poètica, més enllà de la narrativa, aquesta forma tan bàsica d'autoconeixement i de coneixement del món, d'editar la vida. Berlín també em parlava a mi. Entesos.

Començava a fer una mica més de bon temps, la ciutat sortia de les quarantenes i dels tocs de queda de la covid, els parcs s'omplien de gent i els *biergartens* encenien llums i fanalets. La Julia no va trucar ni una vegada, en tot l'any que vam ser a casa seva. Si hi havia alguna carta del banc, alguna factura, li enviàvem una foto en un missatge i ella contestava sempre que moltes gràcies i ens enviava fotos dels llocs per on anava passant, Grècia, Tunísia, Itàlia, Catalunya, Andalusia i una temporada a Suïssa. Mentrestant, jo anava agafant confiança també amb el pis. Ens anàvem coneixent i crec que tots aquells àngels m'acceptaven. Començava a tafa-nejar els llibres i els àlbums de fotos que tenia. Ens havia dit que podíem mirar-ho tot, com ens va dir que podíem agafar els llibres que volguéssim i que teníem tot de discs durs amb pel·lícules on també hi havia vídeos personals. Els discs durs no els vaig tocar, és clar.

—No tinc secrets, no hi ha portes tancades amb clau, a casa meva. Tant me fa el que mireu o deixeu de mirar —ens va dir el dia de l'entrevista—. Ho va repetir més d'una vegada mentre ens ensenyava calaixos i racons.

No va acabar d'explicar-nos què li va passar. Crec que se li van ajuntar crisis de feina i parella i des d'aleshores va decidir canviar de vida. Hi havia prou fotos seves per a poder reconstruir les etapes viscudes, les persones que l'havien acompanyada

i fins i tot, entre fotos i entre línies, els disgustos i els mals moments. Hi havia fotos seves en un dels clubs de culte de Berlín, el Berghain, que està a cinc minuts de Weberwiese. Semblaven fotos d'estudi, fetes per un fotògraf professional. Balla a la llum dels focus, enfundada en cuir negre que de mica en mica va deixant veure més i més pell, més cos, més detall. La sèrie, molt provocativa, la tanca una foto que et mira als ulls. Costa, aguantar-li la mirada.

Hi havia fotos seves en actitud provocativa, amb roba de cuir —amb molt poca roba de cuir—, maquillada, guapíssima. Ens va dir que havia aguantat la covid, però que necessitava sortir de Berlín. Ella venia de prop de Dortmund i havia vingut a Berlín quan va deixar la feina. No ens va acabar d'explicar què li havia passat, però torna a necessitar sortir d'Alemanya. «Berlín no és Alemanya, però hi fa el mateix hivern». Berlín no és Alemanya significa que la barreja de gent que hi ha a Berlín no es reproduïx enlloc més, que la ciutat encara no sap quin és el seu rol al país, al continent, al món, com el resum de què li passa a Europa, que col·lapsa quan Berlín cau i que ja no recuperarà mai la seva centralitat al món. Ha arribat un altre temps. El Berghain també recuperava l'activitat a poc a poc, ben a prop de l'hotel dels refugiats.

M'acostumava a treballar al parc i també a la gent que el freqüentava. Allà vaig conèixer en Johann, un tolosà que passejava un gos salsitxa, tan petit que semblava un cadell. Més encara al seu costat. Solíem coincidir l'estona que jo baixava a llegir al parc i la que ell feia passejar aquell gos minúscul i poruc. Com que en Johann és molt alt, la desproporció entre el gos i amo era una mica còmica. El gos no era seu, era un regal enverinat de la seva exdona a les seves filles. Segons la Kàtia, la parella d'en Johann, el gos era una manera de controlar-lo, de tenir-lo pendent d'alguna cosa. Vam fer dos sopars a casa seva, en un pis enorme i amb sostres altíssims. En Johann tenia una petita empresa de vídeo, havia fet alguns curts feia temps, però es dedicava a encàrrecs per televisió i documentals, recollia cintes de Super 8 i les digitalitzava. Les prestatgeries pujaven tan amunt que necessitava una escala. S'hi podien veure projectors vells, caixes de diapositives, un parell d'ampliadors i tot de capses amb noms de marques i logotips que han desaparegut. Ens va ensenyar unes cintes que tenia escanejades a l'ordinador. Eren totes de dones ben arreglades, les devia gravar amb algun giny que amagava la càmera.

—No és tan estrany si penses que en aquells anys la Stassi s'hi dedicava.

—No ho has pogut mirar, qui era?

—Quan? No tinc temps, ja m'agradaria dedicar-me a això —em va dir obrint els braços per abastar tot el que hi havia a l'habitació—, però m'he de guanyar la vida. Sempre penso que era un policia que es dedicava a filmar dones pel seu compte.

Potser és un cicle, que ens fa arreplegar el que podem del passat amb l'esperança —el miratge— que podrem treballar-lo, gestionar-lo, guardar-lo. Trobes coses, en compres d'altres, les endreces, les acumules i esperes tenir el temps per tractar com es mereixen i al final el temps passa i ens farem grans, com els que ens han precedit, i vells, com els que ja no hi són, i algú buidarà els nostres pisos, les nostres cases i quedarà sorprès de tot el que guardàvem i en guardarà una part i pensarà que quina bestiesa, que tot això podria haver anat a les escombraries. Aleshores, es repetirà el cicle. O potser no, potser s'acabarà aquest esperit d'època de mirar el passat i el passat serà una nosa enorme, i ho serà de manera explícita, i no com ara.

Al darrere d'on vivíem es va rodar una de les sèries de moda del moment, *Gambit de cavall*, amb escenes que se suposa que passen a Moscou. El passat de l'RDA s'ha convertit en un decorat que ha generat la seva pròpia nostàlgia, l'Östalgie, i, si en algun lloc es pot veure d'una manera absoluta, és en aquesta zona de Friedrichshain. Potser al costat dels monuments que hi ha Prenzlauer Berg o a Pankow. Aquests edificis buscaven crear el seu propi moment d'absolut, un moment total, totalitzant, totalitzador, totalitari, que, malgrat tot, pogués contenir aquell «atura't, ets tan bonic» que mou Occident des de fa segles. S'havia de poder respondre a uns i altres, a través d'un llenguatge que perviu en el temps i que deixa empremta en la gent. El Berlín monumental de Speer, la Gran Fantasia, necessitava una resposta que el fes sentir petit. Els plànols que projectava de Berlín, amb aquella avinguda central, tenien el seu correlat en la Stalin-Allee, l'avinguda de l'Home d'Acer.

Desenllaç

Els mesos anaven passant de mica en mica, i l'any que havíem estipulat amb la Julia s'acabava. La Daixa havia mirat més pisos i, finalment, l'amiga d'una amiga es va posar en contacte amb nosaltres dient que se n'anava a viure una temporada a Turquia. Necessitava algú per uns mesos i a nosaltres ja ens va anar bé. Llevat dels llibres i les bicicletes, tot ens hi cabia en un parell de maletes grosses, així que no era difícil. El pis era a l'altra punta de Berlín a Charlottenburg. La Ílknur se n'anava, necessitava sortir de Berlín, passaria algunes setmanes amb el seu amic a Viena i després una temporada a Turquia. L'edifici era vell, un Altbau com el de Neukölln. Les portes de l'escala i dels pisos eren precioses, les originals que es van posar a final del XIX. La façana es va fer malbé durant la guerra, però la part interior es va salvar, va quedar poc afectada. Aquest racó de Charlottenburg, al voltant de Nehringstraße i Seelingstraße és un dels que va quedar més ben parat de tot Berlín. Es poden comptar, en alguns llocs, fins a cinc o sis façanes seguides més o menys ben conservades, tot un rècord.

Al cap de pocs dies d'arribar vaig fer amistat amb una veïna, la Renate, de vuitanta-dos anys, que treia a passejar un gos que, segons ella deia, i comparant la longevitat d'humans i gossos, era més vell que ella. Tenia quinze anys i gairebé no s'hi veia, l'havia d'arrossegar. Ens vam conèixer mentre li aguantava la porta del pati perquè passés, anaven tan a poc a poc que mentre venien i se n'anaven van poder tenir la primera conversa. Les portes pesaven i li costava molt obrir-les. Va ser ella qui em va dir que eren les originals, que la seva mare, que també havia viscut a l'edifici, li deia que només n'havien canviat dues o tres, de portes, les que alguns van estellar per escalfar-se l'hivern de 1945.

—Estellar les portes per escalfar-se mentre passa el vent, oi? Quina escena, eh!

La Renate ens va dir que el terra de fusta del nostre pis era l'original, que encara n'hi havia, de pisos així, que durant anys, hi havia posat linòleums o parquets i que després, a sota s'hi havien trobat els taulons de quan van fer els pisos. A casa seva també hi eren, com que hi havia viscut tota la vida recordava o creia que podia recordar els pisos que encara tenien mobles d'aquell temps. De vegades, quan havia arribat algú i els havia volgut malvendre ella havia trucat a gent que se'n podia fer càrrec. A Charlottenburg m'hi vaig trobar la història. Per adonar-me'n havia hagut de passar per Neukölln i per Friedrichshain, però va ser a Charlottenburg que tot va començar a encaixar i a explicar-se. *Berlín no és Alemanya* només si es mira des d'un punt de vista temporal. Des d'un altre no hi ha millor resum d'Alemanya i d'Europa que Berlín. Londres se n'ha anat, Moscou no és ben bé Europa, Roma és massa antiga i massa al sud, París fa anys que surt igual a les fotos i la resta són ciutats satèl·lits de les altres. L'únic que canvia és Berlín, l'únic que evoluciona, encara, i perquè va quedar arrasat i partit, és Berlín. Li va passar a Europa, també, que encara es busca.

Tampoc no sabia com explicar-ho millor perquè el mapa només és una superfície. Recordo que al cap de dues setmanes d'arribar va haver-hi una polèmica als diaris perquè uns operaris van tallar uns taulons que havien trobat sota terra per passar uns cables. Eren taulons de l'època medieval, el paviment d'aleshores. Ho vaig anar a veure i hi havia tanques que ho protegien, vaig poder fer fotos amb un pal de selfies. Tot el que passa a sobre de la ciutat, així que t'ho mires bé, veus que té arrels profundes, que es van clavant en la fusta dels terres de fa cent trenta anys, amb les portes originals que encara s'obren i es tanquen mentre pensen si et deixen passar. Aquesta és la ciutat que he conegut, la que m'ha deixat passar per molts llocs, generosa i confiada, finalment.

La Renate em va regalar un joc de cartes de quan era petita, un *quartett*. Els *quartett* són jocs de cartes amb temes diversos, que fan grups de quatres i sovint

tenen textos o històries. En tenia molts, però aquest és especialment bonic. Hi ha bolets, ocells, plantes, flors, fruits i altres elements del bosc en quatre llengües, en alemany, en anglès, en francès i en italià. Les il·lustracions són boniques i la tipografia que les acompanya encara és *fraktur*, és a dir, gòtica. En realitat, el que m'estava dient és que no sap qui vetllarà, pels seus mobles, quan ni ella ni el gos puguin pujar les escales que els separen del segon pis. Va ser ella qui em va aconsellar anar a veure la modista de dalt de tot del carrer, la dona d'origen rus que en algun temps passat havia cosit per la gent del barri. Ja no hi vaig ser a temps, vaig recordar el consell de la Renate quan vaig veure que buidaven la botiga. No sé com podia haver posat tot allò allà a dins. Hi havia dues noies que organitzaven una venda benèfica per ajudar l'Alina. Hi havia de tot, màquines de cosir vellíssimes, tisores i maniquins d'altres temps, però també làmpades, ceràmica dels anys vint i trenta, eines i pots de maquillatge, bijuteria i, és clar, tot de roba, abrics de pells que ja no eren el que havien estat. Les dues noies estaven desbordades, el primer dia només havien pogut traure una mica de tot el que hi havia a la part vora el carrer, la que es veia des de l'aparador. La rebotiga continuava intacta, em van assegurar a darrera hora, mentre ja recollien. Com que les vaig veure molt atabalades, les vaig ajudar a entrar el que no havien venut, que era molt.

Vaig veure un parell de fotos, una d'una família i una altra d'una noia que sembla que comenci el curs, amb la maleta a l'esquena. Una de les noies em va dir que me les podia quedar. Eren fotos fetes en estudis de la vora, a Willmersdorfstraße, de final del XIX i començament del XX. N'hi havia més vora els llibres que encara no havien pogut traure al carrer. Les dues noies tenien pressa i em van dir que els ho pagaria la setmana que ve, però aquestes coses no es poden fer així, una setmana sense pagar unes fotos que has agafat, això és impossible, no podria dormir. Vaig mirar el preu de fotos similars a webs d'antiquaris i vam fer una mitjana del que podria valdre allò, poc, la veritat, n'hi ha tantes, hi ha tantes fotos que ningú no vol, tanta gent perduda en el paper, que tot acaba valent xavalla. L'excés de passat, l'abaratiment, i la responsabilitat de custodiar-lo, espanta. Els llibres no me'ls vaig quedar perquè ja no sabia on posar-los. Havia enviat paquets a casa, capsles plenes de llibres, però, quin sentiment tenia comprar-los i haver-los d'enviar. Cap ni un. Potser comprar aquelles fotos tampoc en tenia, però qui sap si haurien acabat en algun contenidor, com tantes altres coses que ningú no va voler.

La major part de les fotos són d'estudis que hi ha al barri, no gaire lluny d'on era la sastreria. N'hi ha també de Schlosstraße, el passeig que arriba fins al palau de Charlottenburg, fins a la Schloss, però també n'hi ha tres d'un estudi que era al carrer, a Nehringstraße, al número 1. Han passat els anys i n'han quedat algunes

fotos. Aquestes, per exemple, amb aquests altres homes i dones d'un temps passat que fan que siguin altres. El problema, per a mi, és que miren a la càmera, i que per tant, et miren als ulls, alguns sembla que intencionadament, que vulguin quedar-se en el teu record i no fugir mai més. Sé, de fet, que serà així, que el vincle que he establert amb els àlbums de fotos, amb els diaris i amb els àlbums de poesia (una mena de llibres de visita personals, que es feien servir per dedicar-se poemes i bons desitjos, entre dibuixos i recordatoris), és per sempre més.

Això no ho vaig entendre fins que no vaig arribar a Charlottenburg i vaig entrar al pis de la Renate, fins que no em va donar la baralla de cartes. És molt probable que hagi passat pels mateixos llocs que ells, que hagi recorregut els mateixos carrers que van cap als barris de Schöneberg i Zelehndorf, cap al bosc de Grünewald i cap al Havel, cap allà on el riu s'eixampla i crea un llac, o cap als llacs de Krumme Lanke i Schlachtensee. Les porto amb mi, aquestes fotos, ara que ja no hi soc, a Berlín, però a hores d'ara ja no sé si són una prova de la seva existència o de la meua, perquè les vides es travessen i es necessiten les unes a les altres d'una manera tal que potser sigui una forma de crear trames en el temps, en la història. Aquests nens, aquests homes, aquestes famílies, aquestes dones que es posen davant de la càmera, formen part també del meu imaginari, una nova alteritat possible, aquella porta d'accés a una altra totalitat que també donaria plenitud i sentit a la vida.

La Renate, la Julia, la Kathryn, la Kàtia i en Johann, la Daixa i jo mateix, crec que no som tan diferents. Ens he imaginat a tots en una d'aquestes fotos de fa tants anys. M'he imaginat el noi que cridava i la noia que l'acompanyava i els venedors de fruita de la Sonnenallee. He pensat que els àngels de la Julia i en els mandales de la Kathryn aniran a parar a algun mercat de puces. Els llibres potser duraran una mica més, però, n'hi ha tants! Hi ha massa passat. Hi ha tant de passat que és inasumible, que es converteix en una patologia, fins i tot, en un pes que vincla el present i que no el deixa continuar. De vegades crec que el temps col·lapsarà perquè no pot suportar més càrrega, més coses, més històries. Hi ha massa paraules, massa cintes de Súper 8, massa edificis. Confesso que abans d'anar-me'n de Berlín vaig anar a veure el noi de Weberwiese, vaig anar a sentir-lo. Va ser els darrers dies de ser a Berlín, ja m'havia venut la bicicleta i vaig anar amb metro. Fins a la parada. Quan me'n vaig anar, vaig mirar la foto del bombardeig i vaig pensar en els àngels de la Julia, en les portes de la Renate. El dia que vam volar de tornada, vaig tancar els ulls i vaig pensar que ens enlairàvem des de la pista llarga de Tempelhof.

De moment, el record de tot plegat és sòlid. ◀